

УДК 351:796(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-8-83-90>

Маршалюк Володимир,
*аспірант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України*

Marshalyuk Volodymyr,
*graduate student of the V.M. Koretsky Institute of State
and Law National Academy of Sciences of Ukraine*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-7883-1140>✉ marshalyuk82@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

REGULATORY AND LEGAL MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL SPORTS IN UKRAINE

Анотація. У статті проаналізовані нормативно-правові механізми публічного управління розвитком професійного спорту в Україні. Сучасний професійний спорт суттєво відрізняється від усіх історичних форм. Він перетворився на галузь сучасного масового явища, що має суспільну цінність. Займає велике місце в системі суспільних цінностей.

Професійний спорт функціонує на засадах, що відтворюють конкретну систему соціальних цінностей. Він сприяє засвоєнню та закріпленню цих цінностей, формує один з основних їх комплексів. Тенденції, що відбуваються, суперечливі. Природні можливості людини не можуть бути реалізовані без активної, спрямовуючої участі стимулів соціального походження. Пріоритет соціального тут очевидний і полягає в управлінні розвитком природного, його своєрідного балансування у зв'язку зі змінними умовами та вимогами життя.

Дослідження практичної та теоретичної складових питання дозволяє дійти висновку у тому, що публічне управління у сфері професійного спорту потребує модернізації. Проте вдосконалення багатьох процесів не може бути лише силами державного апарату, тому необхідно звернути увагу до інститутів громадського суспільства країни. Так, на думку деяких авторів, центральне місце у цьому питанні має бути відведено Професійним спілкам (клубам) спортсменів.

На сьогоднішній день досвід публічного управління у сфері професійного спорту не можна назвати вдалим. У зв'язку з цим слід вирішити такі проблеми: знайти оптимальне поєднання саморегулювання та публічного управління у сфері професійного спорту; встановити межі публічного управління суспільних відносин у сфері професійного спорту; забезпечити ефективну та оптимальну систему фінансування молодих спортсменів, спортивних шкіл та їх розвиток; сформувати нормативно-правовий документ який би передбачав розвиток професійного спорту, наприклад Концепція розвитку та інновацій управління у сфері професійного спорту в Україні на 2024–2034 рр.

Вирішення зазначених проблем не може бути однозначним і односкладовим: з одного боку, необхідно не допустити надмірного втручання держави у справи спортивних організацій, що небезпечно і здатне зруйнувати систему правового регулювання, створену спортивними організаціями. З іншого боку, проблеми забезпечення громадського порядку, підкупу учасників спортивних заходів, застосування допінгу та корупції у спорті неможливо вирішити без допомоги держави. Відповідно держава має зрозуміти свою роль і чіткіше визначити межі своєї участі в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері професійного спорту.

Ключові слова: публічне управління, професійний спорт, корупція, втручання держави у регулювання професійного спорту, нормативно-правові механізми.

Abstract. The article analyzes the regulatory and legal mechanisms of public management of the development of professional sports in Ukraine. Modern professional sports are significantly different from all historical forms. It has turned into a branch of a modern mass phenomenon that has social value. It occupies a large place in the system of social values.

Professional sports operate on the basis of a specific system of social values. It contributes to the assimilation and consolidation of these values, forms one of their main complexes. The trends taking place are contradictory. The natural capabilities of a person cannot be realized without the active, guiding participation of stimuli of social origin. The priority of the social here is obvious and consists in managing the development of the natural, its peculiar balancing in connection with the changing conditions and requirements of life.

The sphere of public administration in the field of professional sports needs modernization. However, the improvement of many processes cannot be done only by the forces of the state apparatus, therefore it is necessary to pay attention to the institutions of public society of the country. Thus, according to some authors, the central place in this matter should be given to Professional unions (clubs) of sportsmen.

To date, the experience of public management in the field of professional sports cannot be called successful. In this regard, the following problems should be solved: find the optimal combination of self-regulation and public management in the field of professional sports; establish the limits of public management of public relations in the field of professional sports; to ensure an effective and optimal system of financing young athletes, sports schools and their development; to form a normative-legal document that would provide for the development of professional sports, for example, the Concept of development and innovation of management in the field of professional sports in Ukraine for 2024-2034.

The solution to these problems cannot be unambiguous and simple: on the one hand, it is necessary to prevent excessive state interference in the affairs of sports organizations, which is dangerous and can destroy the system of legal regulation created by sports organizations. On the other hand, the problems of ensuring public order, bribery of participants in sports events, use of doping and corruption in sports cannot be solved without the help of the state. Accordingly, the state must understand its role and more clearly define the limits of its participation in the legal regulation of public relations in the field of professional sports.

Keywords: public administration, professional sports, corruption, state intervention in the regulation of professional sports, regulatory and legal mechanisms.

Постановка проблеми. Професійний спорт довгий час є однією з провідних галузей суспільного розвитку не лише на державному, а й на міжнародному рівні. Саме тому дана галузь є актуальною для державних органів та інших недержавних організацій.

Однак, даний правовий інститут професійного спорту, як вважають багато авторів, є досить складним, комплексним та багатоаспектним. Так, розглянута сфера правових відносин регулюється спільно відразу декількома галузями права: цивільним та цивільно-процесуальним правом (наприклад, цивільно-правова відповідальність авторські права на екіпірування та ін.), адміністративним та кримінальним правом (процесуальні питання правопорушень та злочинів у сфері спорту, корупція, зловживання, «підкуп» та ін.), фінансове та бюджетне право (фінансування змагань різного рівня, виділення бюджетних коштів на розвиток дитячо-юнацького спорту, фінансування професійних спортивних асоціацій та центрів), трудовим правом (регулювання праці за участю спортсменів та тренерів у спортивних клубах), підприємницьким правом (питання надання послуг у сфері професійного спорту, професійне спортивне обладнання та екіпірування, страхування спортсменів), міжнародним правом (проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів світу, Європи, розгляд

суперечок міжнародними спортивними судовими органами та арбітражними органами).

Тому виникає проблема систематизації нормативно-правових механізмів публічного управління розвитком професійного спорту в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми публічного управління розвитком професійного спорту, виокремлення закономірностей розвитку публічного управління розвитком професійного спорту, фінансування професійного спорту, підготовкою спортивних менеджментів у сфері професійного спорту, механізмів публічного управління розвитком професійного спорту аналізують: О. Андрійко, А. Апаров, В. Базенко, В. Власенко, І. Гасюк, А. Глашев, Е. Дмитренко, О. Дмитрик, М. Журба, Л. Захарова, В. Зуєв, А. Іванов, В. Кондратьєв, О. Кузьменко, В. Курило, А. Леонова, Ю. Мічуда, І. Наставний, А. Палюх, І. Процик, Ю. Рєпкіна, О. Романишин, М. Соколова, М. Ткалич, К. Токарева, О. Шевченко та ін.

Водночас, зазначені науковці лише фрагментарно аналізують проблеми нормативно-правового врегулювання публічного управління у сфері професійного спорту та ролі держави у врегулюванні професійного спорту України.

Метою статті є здійснення системного аналізу нормативно-правових механізмів публічного управління розвитком професійного спорту в Україні, обґрунтування пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових механізмів публічного управління розвитком професійного спорту.

Виклад матеріалу. Сучасний професійний спорт суттєво відрізняється від усіх історичних форм. Він перетворився на галузь сучасного масового явища, що має суспільну цінність. Займає чільне місце в системі суспільних цінностей.

Професійний спорт функціонує на засадах, що відтворюють конкретну систему соціальних цінностей. Він сприяє засвоєнню та закріпленню цих цінностей, формує один з основних їх комплексів. Тенденції, що відбуваються, суперечливі. Природні можливості людини не можуть бути реалізовані без активної, спрямовуючої участі стимулів соціального походження. Пріоритет соціального тут очевидний і полягає в управлінні розвитком природного, його своєрідного балансування у зв'язку зі змінними умовами та вимогами життя.

Посилюється ідеологізація життя сучасних держав та суспільств, що все суперечливіше позначається на базових функціях сфери спорту як соціального інституту. Відхід держави з організації сфери спорту, надмірно швидке формування у сфері спорту системи приватних структур організації спортивних послуг та інші явища цього типу означають реалізацію зовсім не демократичної, а ліберальної організаційно-структурної форми сфери професійного спорту. Ці обставини докорінно змінюють соціально-структурну організацію суспільства та власне інститут професійного спорту [1].

Однак існує явний оздоровчий ефект та інші позитивні зрушення у людини від проведених занять спортом. Поліпшуються показники фізичного розвитку (зниження маси тіла, покращення самопочуття, зменшення депресивних станів), покращення функції опорно-рухового апарату (збільшення м'язової сили), підвищення витривалості та покращення емоційного стану, водночас, людина, яка хоче досягнути значних успіхів у спорті може реалізувати себе та отримувати також грошову винагороду.

Збереження функціональних систем в організмі визначають прояви фізичних якостей. Удосконалення цих систем забезпечується фізичними

якостями (сила, витривалість, координаційні та швидкісні якості), які покращуються за рахунок педагогічних, спеціальних впливів:

- освоєння навичок різних засобів фізичної культури як праці та відпочинку,
- застосування процедур, що гартують, і засобів самоконтролю;
- спостереження за станом здоров'я людей, що займаються в групах і які самостійно займаються фізичними вправами;
- виокремлення когорти осіб, які мають досягнення у спорті та можуть поступово перейти до професійного спорту.

Аналіз наукової літератури показує, що досить важко виділити у сфері професійного спорту певний предмет регулювання, який би замикався тільки на одному виді суспільних відносин і не мав жодних різновидів.

Складність правового регулювання спортивних відносин обумовлена широким предметом регульованої галузі. Це пояснює відсутність системності у законодавчих та інших нормативно-правових актах, що регулюють професійний спорт в Україні. Так, відсутній єдиний уніфікований документ, багато відносин суб'єктів спортивного права регламентуються іншими галузями права або міжнародними актами у формі регламентів проведення спортивних змагань або загальноприйнятих правил певних видів спорту.

Слід зазначити, що нинішній стан професійного спорту в Україні перебуває у занепаді. Це пов'язано з багатьма причинами як внутрішньодержавними, так і міждержавними. Звичайно ж, війна, окупація деяких регіонів України, де були збудовані спеціальні спортивні споруди для тренувань, розтрошені стадіони та тренувальні центри, загибель професійних спортсменів, знищення спортивних шкіл, масова міграція населення, зменшення кількості молодих спортсменів – все це негативно вплинуло на розвиток професійного спорту в Україні.

Крім зовнішніх проблем у професійному спорті України існує велика кількість внутрішньодержавних. Наприклад, досить низька розвиненість тренерського штабу та низька оплата праці фахівців, пошкоджені або знищені спортивні бази або використання не за цільовим призначенням, приватизація спортивних об'єктів, від'їзд висококласних тренерів та спортсменів у закордонні країни, слабкий розвиток професійного спорту на рівні муніципалітетів, а також низький рівень фінансування певних видів спорту та низка інших питань [2].

Усі вищезгадані проблеми зумовлені існуючими недоліками законодавства України в галузі професійного спорту. На думку багатьох авторів [1–2], є об'єктивна необхідність юридичного закріплення положення, спрямованого на формування державного та місцевих фондів цільового бюджету з розвитку професійного спорту за окремими видами. Причому важливо створити однаково доступну базу у всіх регіонах нашої країни, оскільки є досить серйозною проблема відсутності перспективного розвитку спорту у деяких регіонах України, або для деяких регіонів характерний наголос тільки на один вид спорту разом із відсутністю розвитку інших. Зазначена мета має бути реалізована за допомогою розробки та внесення змін у чинне законодавство України, а також має бути сформована Стратегія розвитку професійного спорту в Україні.

Крім цього, деякі автори вважають, що необхідно прийняти окремі нормативно-правові акти, що регулюють питання національних видів спорту, як можливості популяризації національних традицій та звичаїв українців, а також питання підтримки масового та студентського спорту.

На сьогодні сферу професійного спорту регулюють такі нормативно-правові документи: закони України «Про фізичну культуру і спорт»; «Про підтримку

олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні»; «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»; «Про антидопінгову діяльність у спорті» та ін.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що професійний спорт – комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних змагань та заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [3].

Крім того, у зазначеному законі [3] визначені основні засади існування та розвитку професійного спорту в Україні, визначені розряди, які присвоюються спортсменам, зазначено, коли спортсмен переходить у професійних спорт, визначені види спорту, які існують в Україні тощо.

Водночас, нагальним та головним питанням у врегулюванні системи професійного спорту є його фінансування, щоб професійний спорт не ставав комерційною складовою певних корпорацій та нечесним змаганням з метою заробляння коштів, а став основою змагальності, професійності та відкритості.

Говорячи про негативні аспекти комерції у професійному спорті, не можна забувати про головну місію даної сфери – прищеплювати людині найкращі якості: мораль, здорову конкуренцію, повагу до супротивника. У гонитві за вигодою та популярністю спортсмени йдуть на хитрощі, вчаться «легально» порушувати правила, приймають допінг і в житті поведуться аморально, подаючи негативний приклад для шанувальників спорту та підростаючого покоління. За твердженням соціологів, спорт є дзеркалом дійсного способу життя: якщо у суспільстві поширені грубість та насильство, це ж буде й у спорті. Якщо політики та бізнесмени прагнуть перемоги за будь-яку ціну, у спорті будуть допінг, «підкилимові ігри» та підкупи [4].

Несправедливо не вказати і на позитивні сторони комерції у професійному спорті: в ідеалістичній моделі, коли політична, економічна та моральна складова держави перебуває у збалансованому стані, професійний спорт у всіх проявах є робочим мотиватором населення до фізичної культури та спорту, зацікавленості у спортивних досягненнях своєї країни, що посилює патріотичні настрої; відбувається підвищення попиту товари та послуги спортивної індустрії, що покращує економіку країни та фінансово підтримує сферу професійного спорту (продаж фірмового одягу, квитків на змагання та ін.); підвищення кількості потенційних спортсменів, а також ініціативні товариства із пропаганди здорового способу життя та фізичної культури й спорту.

Крім того, в Україні прийнято безліч підзаконних нормативно-правових документів, які регулюють механізми реалізації зазначених вище законів України, зокрема: укази Президента України «Про стипендії Президента України для видатних та молодих і перспективних спортсменів України з олімпійських видів спорту та їх тренерів», «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» тощо; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року», Порядок визнання видів спорту, включення їх до Реєстру визнаних видів спорту в Україні, порядок його ведення, затверджений наказом Міністерства молоді та спорту України 27.01.2014 р. № 149 та зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12 лютого 2014 р. за № 281/25058 та ін. Водночас, на сьогодні відсутній єдиний програмний документ щодо системного розвитку професійного спорту в Україні як основи здоров'я нації та популяризації українських традицій

Окремо слід зазначити, що діяльність у сфері професійного спорту врегульована міжнародними нормативно-правовими документами, зокрема: Конвенцією Ради Європи про комплексний підхід до питань безпеки, охорони та послуг під час футбольних матчів та інших спортивних заходів, Конвенцією Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р., Європейською конвенцією про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів (ETS N 120), Міжнародною конвенцією про боротьбу з допінгом у спорті та ін.

Великий інтерес представляє сфера підприємницьких відносин у галузі спорту, а саме питання надання послуг та організації роботи спортивних суб'єктів та, загалом, спортивних заходів. Так, в даний час активізується робота щодо вдосконалення правового регулювання фізкультурно-спортивних відносин, зокрема за рахунок підготовки законодавчих ініціатив.

Зокрема, актуальними є такі проблеми, як відсутність професійної підготовки багатьох інструкторів, які здійснюють функції фітнес-тренерів, а також відсутність юридичної регламентації деяких організаційно-правових форм спортивних клубів та спілок, а також їх діяльності.

У зв'язку з цим реформа державного правового регулювання у сфері професійного спорту має базуватися не тільки на теоретичній моделі та основах юридичної техніки, але на основах економічного розвитку суспільного життя.

Дослідження практичної та теоретичної складових питання дозволяє дійти висновку у тому, що ця сфера потребує модернізації. Проте вдосконалення багатьох процесів не може бути лише силами державного апарату, тому необхідно звернути увагу на інститути громадського суспільства країни. Так, на думку деяких авторів, центральне місце у цьому питанні має бути відведено Професійним спілкам (клубам) спортсменів.

Вирішення питань оптимізації правового регулювання в галузі професійного спорту в Україні є дискусійним уже протягом тривалого часу. У зв'язку з подіями, що відбуваються останніми роками навколо професійного спорту, ця суперечка набирає новий виток, визнаючи велику актуальність захисту не лише спортсменів, як суб'єктів права, так і національного професійного спорту на міжнародній арені в цілому. Так, у наукових джерелах тривалий час обговорюється проблема прийняття уніфікованого спортивного кодексу.

На закінчення відзначимо, що науковцями висувається інший спосіб – детальне регулювання спортивної діяльності, шляхом ухвалення низки спеціалізованих галузевих законів.

За останні роки спортивне законодавство у більшості формувалося шляхом прийняття актів, що регулюють окремі елементи різноманітних міжгалузевих взаємин у сфері спортивної діяльності. В даний час спортивне право мало структуровано, немає загальних положень, які забезпечують системний зв'язок між нормативними актами, немає єдиних принципів права у сфері професійного спорту, а також немає єдиного та дієвого механізму захисту суб'єктів спортивних правовідносин. На низькому рівні знаходяться питання не тільки матеріального права, а й процесуальних положень, що регулюють здійснення та реалізацію прав і свобод у сфері спортивної діяльності.

Висновки. Отже, модель управління та правового регулювання професійного спорту, що склалася, передбачає наявність двох суб'єктів: спортивних організацій та держави. Перші продовжують відігравати значну роль у регулюванні відносин у професійному спорті, але спостерігається зростання державного втручання. На сьогоднішній день досвід публічного управління у

сфері професійного спорту не можна назвати вдалим. У зв'язку з цим слід вирішити такі проблеми:

- 1) знайти оптимальне поєднання саморегулювання та публічного управління у сфері професійного спорту;
- 2) встановити межі публічного управління суспільних відносин у сфері професійного спорту;
- 3) забезпечити ефективну та оптимальну систему фінансування молодих спортсменів, спортивних шкіл та їх розвиток;
- 4) сформувані нормативно-правовий документ який би передбачав розвиток професійного спорту, наприклад Концепція розвитку та інновацій управління у сфері професійного спорту в Україні на 2024–2034 рр.

Вирішення зазначених проблем не може бути однозначним і односкладовим: з одного боку, необхідно не допустити надмірного втручання держави у справи спортивних організацій, що небезпечно і здатне зруйнувати систему правового регулювання, створену спортивними організаціями. З цього приводу слід погодитися з науковцями [4; 5], які зазначають, що схильність сучасних урядів ставити під контроль загальні інтереси загрожує руйнацією духу справжньої громадянськості; й у результаті дедалі більше людей відвертаються від життя.

З іншого боку, проблеми забезпечення громадського порядку, підкупу учасників спортивних заходів, застосування допінгу та корупції у спорті неможливо вирішити без допомоги держави. Відповідно держава має зрозуміти свою роль і чіткіше визначити межі своєї участі в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері професійного спорту. Таке розуміння не тільки дозволить уникнути зайвої бюрократизації професійного спорту, але й сприятиме використанню ефективних можливостей держави для результативного регулювання суспільних відносин у сфері професійного спорту.

Список використаних джерел:

1. Домбровська С.М., Вавренюк С.А., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні: монографія. Харків, 2020. 313 с.
2. Пархоменко-Куцевіл О.І. Нормативно-правові механізми розвитку публічного управління у сфері фізичної культури і спорту: національний та закордонний досвід. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 33. С. 91–96. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/33-2023/16.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Kruessmann T. Extending integrity to third parties: in search of a new model for anti-corruption in sports. *The International Sports Law Journal*. 2019. №18. P. 136–149.
5. Smith J. The Role of Government in Sports Development: A Comparative Analysis of International Practices. *Journal of Sports Management*. 2020. № 42(3). P. 321–335.

References

1. Dombrovska, S.M. & Vavreniuk, S.A., & Paliukh, V.V. (2020). *Derzhavne rehuliuвання fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini: monohrafiia [State regulation of physical culture and sports in Ukraine: monograph]*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Parkhomenko-Kutsevil, O.I. (2023). Normatyvno-pravovi mekhanizmy rozvytku publicnogo upravlinnia u sferi fizychnoi kultury i sportu: natsionalnyi ta zakordonnyi dosvid [Regulatory and legal mechanisms for the development of public administration in the field of physical culture and sports: national and foreign experience]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini - Public*

- management and administration in Ukraine*, 33, 91–96. Retrieved from <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/33-2023/16.pdf> [in Ukrainian].
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports"]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> [in Ukrainian].
  4. Kruessmann, T. (2019). Extending integrity to third parties: in search of a new model for anti-corruption in sports. *The International Sports Law Journal*, 18, 136–149 [in English].
  5. Smith, J. (2020). The Role of Government in Sports Development: A Comparative Analysis of International Practices. *Journal of Sports Management*, 42(3), 321–335 [in English].

Подано до редакції 19.03.24 р.

Прийнято до друку 24.04.24 р.